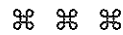

ד"ר ישראל רוזנסון

אליהו בכרמל - מגיאוגרפיה לפרשנות ספרותית**ראשי-פרקים**

- א. סיפורי אליהו: גיאוגרפיה וספרות
- ב. אירוועי הכרמל גיאוגרפיה וספרות
- ג. הייצוגיות הסמלית של הכרמל
- ד. סיכום

הטענה בדבר מגמה רווחת בסיפור המקראי לטוויית רקע ריאלי-גיאוגרפי למעשים השונים, ניתנת לאישוש בדוגמאות אין-ספור. אשר למשמעותו של רקע זה, היום מקובל כמדומה לראותו כחלק משמעותי ומהותי באמצעיו הספרותיים של הסיפור, שהבנתו חיונית ביותר לפרשנות העלילה. לשון אחר, טוויית הרקע הגיאוגרפי חורגת מכלל קביעה היסטוריוגרפית גרידא - כאן אירעו הדברים שסופרו, וכן אין להצטמצם בראייתה אך ורק כאמצעי לשבירת הסתמיות הנודפת מסוג מסוים של סיפורים (דוגמה קיצונית לסתמיות שכזו זכורה בוודאי לקורא מילדותו: 'לפני זמן רב והרחק הרחק...! - פתיח נפוץ לזיאנר ידוע!).¹

בדברנו על רקע גיאוגרפי כמרכיב חיוני פעיל ואפקטיבי ספרותית, כוונתנו, שאין לראות את הרקע רק בגדר תוספת חשובה אך לא חיונית, ללא הרקע אין זו אותה עלילה בכל מובן שהוא! לשון אחר, בהיעדר רקע כזה העלילה עשויה להתפרש אחרת, ולהיות מובנת בצורה שונה! אנו ערים לניסוחים המחייב של הדברים, וברי שערכה של טענה מעין זו יתחזק עם ריבוי הדוגמאות. בשורות הבאות ננתח אחת מהן - משמעות אזכורו של הכרמל בסיפור המעמד המפורסם המצויר בפרק יח בספר מלכים-א.²

א. סיפורי אליהו: גיאוגרפיה וספרות

המעמד בהר הכרמל מהווה את שיאה של עלילה ארוכה הנפרסת בפרקים יז-יט. הרקע מתואר בפרטי פרטים ובאופן ברור, כך שהקורא מיטיב למצוא את

1 על היבטים עיוניים שונים של הנושא בכללותו עמדתי במאמרי: נביא בדרך בית אל - על היחס שבין ספרות לראליה באחד מסיפורי אלישע, על אתר, ח-ט, תשס"א, עמ' 175-187.

2 על היבטים ספרותיים ורעיוניים שונים של המעשה ראו: א' סימון, קריאה ספרותית במקרא: סיפורי נביאים, ירושלים ורמת גן תשנ"ז, עמ' 189-278.

דומני, כי לא ניתן היום לעסוק בסיפורי אליהו מבלי לספוג דעת מפרק חשוב בצורה בלתי-רגילה זה. גם מאמר זעיר זה לא יכול היה לבוא לעולם אלמלי היו דבריו של אוריאל סימון לנגד עיני כותבו, ואין לי אלא לקוות שירדתי לעומק דעתו.

ידיו ורגליו בהתרחשויות הרודפות זו את זו. גם התוצאות של המעמד - בריחת אליהו מפני איזבל המסתיימת בהר חורב, והשינויים הפוליטיים והאישיים שעליהם הוכרז שם, מתוארים בהרחבה רבה. לא נעסוק כאן בהוכחה ספרותית שהמעמד הנידון עומד במרכז סיפורי אליהו, ודומה כי ניתן לקבל זאת כמעין 'הנחת עבודה' פשוטה. החשוב לענייננו הוא, כי מגמת ריבוי הפרטים ביחידה הנידונה מתבטאת באופן כללי גם בפירוט הגיאוגרפי. אנו מדגישים זאת באופן כללי, משום שבצד הצבעה מפורשת על מקומות מסוימים - מקומות אחרים לא ננקבו בשם, ולדעתנו משתלב הדבר במדיניות הספרותית של יחידה זו.

למה כוונתנו? בפרק יז מודגשת היטב נוכחות אליהו בשני מקומות מוגדרים. האחד, "לך ופנית לך קדמה ונסתרת **בנחל כרית** אשר על פני הירדן" (מלכים-א יז, ב), והשני, "קום לך **צרפתה** אשר לצידון" (שם, ט). לעומת זאת, מקום ביתו של אליהו נרמז רק בכינויו: "אליהו התשבי מתשבי גלעד" (שם, א),³ אך לא צוין במפורש. מקומו בנקודות מפתח בעלילה - בזמן ההוראה להיראות לאחאב (שם יח, א), המפגש עם עבדיהו (שם, י) והמפגש עם אחאב (שם, יז), איננו ידוע כלל. ובמיוחד בולט לדעתנו היעדר ציון מקום לגזירת הבצורת (שם יז, א). והרי נודעת חשיבות רבה לשאלת המקום, שממנו ניתן ללמוד בפני מי אמר, מי שמע וכיצד הגיב. ניתן כמובן לשער שהדברים אירעו בשומרון - הן משום שבירת הממלכה היא המקום המתאים להכרזות מסוג זה, והן בגין ההפניה מזרחה לנחל כרית: "לך מזה ופנית לך **קדמה** ונסתרת בנחל כרית אשר על פני הירדן" (שם, ג). הגיוני, שפנייה מזרחה אל הירדן מתבצעת מגב ההר, שם נמצאת שומרון, ולה מתכוון הכתוב ב'מזה'. מכל מקום, סבירות גיאוגרפית לחוד וציון מפורש לחוד, וכאן השם המפורש שומרון לא הובא!

לאחר כל זאת בא המעמד בכרמל, שהפירוט הגיאוגרפי שלו ומשמעותו יידונו בהמשך, ואחריו סיפור הבריחה. גם בסיפור זה הרקע הגיאוגרפי ברור למדי. הנקודה הראשונה היא באר שבע: "ויבא באר שבע" (שם יט, א), אח"כ המדבר: "וינח את נערו שם, והוא החלך במדבר דרך יום" (שם, ד), ומשם להר חורב: "עד הר האלהים חרב" (שם, ח). הסיפור מסתיים בהליכתו של אליהו לימשיחתי אלישע: "וילך משם וימצא את אלישע בן שפט" (שם, יט), כשגם כאן ניתן לשער מהו מקומו (מחולח), אך בהקשר הנידון הוא לא צויין במפורש!

3 לא נעמוד כאן על זיהויה של 'תשבי' זו, אך אין להימנע מלציין את משחק הלשון 'התשבי מתושבי גלעד', כביכול היותו 'תשבי' מחזקת את מצבו כתושב הגלעד. הגלעד כחבל ולא מקום מיוחד כיישוב!

יריעה גיאוגרפית זו ניתנת להסבר. נפתח בחלק הראשון. אשר למקומות שנזכרו במפורש. 'נחל כרית' ו'הירדן', שניהם קשורים כמובן במים ההכרחיים לקיום אליהו, אולם, בכינוי 'כרית' טמונה כמדומה סמליות פשוטה של 'כריתתה-כריתות'. השם רומז אפוא לזמניות של שהותו שם ולסכנות הגלומות בשהות זו, 'כריתתה' נחל ו'כרית' לעולם. משם הוא עובר ל'צרפת' הסמוכה לצידון. בנוסף למסע הארוך (חציית הארץ מירדן לים - ממזרח למערב, ובמובן מסוים מדרום לצפון), שמן הסתם המחיש לו היטב את אימי הבצורת שגזר, צידון איננה מקום ניטרלי בסיפורנו, משם באה איזבל, שעל השפעתה הדתית והפוליטית על ממלכת אחאב מיותר לומר. אליהו הפועל כה סמוך לצידון, מלמד כי הרעב פגע גם במרכז זה שממנו יצאה עבודת הבעל, בניסוח מודרני-חד - 'במגרש הביתי של עובדי הבעל. הדגשת הגיאוגרפיה רומזת אפוא לטיבו המהותי של המאבק! דומה שהכתוב מכון בהיעדר ציוני מקומות בשלבים שונים של יחידה זו, להדגיש את אופיו הנודד של אליהו, שאיננו יושב בקביעות במקום מוגדר. הוא מופיע לפתע ונעלם חליפות, בלי שיותיר את רישומו במקום מיוחד. על רקע זה, שמתאים כל כך לאישיותו ולפועלו, בולטים המקומות שהזכרנו לעיל, הם והסמליות הגלומה בהם!

אשר ליחידה הבאה, זו שאחרי מעמד הכרמל - הבריחה למדבר - מקומה של באר שבע ברור לחלוטין. היא נמצאת על גבול הארץ הנושבת המשתרעת על פי מקורות רבים 'מדן ועד באר שבע'. בשלב זה עשוי הקורא לסבור, כי אליהו נמלט מפני איזבל ואיומיה, לכן מנקודת הראות של ממלכת ישראל בריחה לבאר שבע מציירת בריחה למקום הנידח ביותר שניתן לשער. הרחק בדרום בממלכת יהודה, שעם כל זיקתה לישראל מייצגת בכל זאת ישות פוליטית ותרבותית שונה במידה זו או אחרת, והנביא הנרדף יכול למצוא בה מסתור. אולם, אליהו איננו מסתפק בכך ובורח לבדו למדבר השכן, מעשה שאחת משמעותו - ניסיון להתאבדות! (כל מעשיו בפרשה מובילים לבקשתו: "רב עתה ה' קח נפשי כי לא טוב אנכי מאבתי" מלכ"א יט, ד). דומה, כי באמצעות השינוי בזירה הגיאוגרפית מצליח המספר להעביר תהליך נפשי הפוקד את אליהו הנמלט מפני איזבל, ובתוך כך מתחיל להימלט גם 'מפני עצמו', דהיינו עובר תהליך של התמודדות, בדיקת עמדות יסודיות, חיפוש, בחינה של הצלחה וכישלון, ואולי אף חרטה. מתוך צחיחות המדבר הממית מונחה אליהו ע"י מלאך להגיע לחורב. באמצעות מקום זה מציין הכתוב את פסגת ההתגלות שלה זכה אליהו, ומכוון להשוואה המתבקשת למשה. להלן נעמוד על משמעות המדבר בתהליך הזה.

במובן מסוים ניתן להצביע על סימטרייה מסוימת בין הרקע הגיאוגרפי המצויר ביחידה שלפני מעמד הר הכרמל לבין זה של היחידה שאחריו. כוונתנו להדגשת אופיו הנווד של אליהו, אלא שביחידה הראשונה עלילת הנודדים זורמת להר הכרמל, ובשנייה להר אחר - הר חורב. הדבר בולט בהשוואת הימנעה שבשתי היחידות. המערה הראשונה היא מערת מסתור של נביאים (כך עובדיהו: "... ואתבא מנביאי ה' מאה איש חמשים חמשים איש במערה..." מלכים-א יח,ג), ומלמדת בעקיפין גם על מצבו של אליהו הנחבא, ואילו המערה השנייה קשורה בהתגלות נשגבה (ויבא שם אל המערה וילך שם והנה דבר ה' אליו..." מלכים-א יט,ט), המזכירה את הינקה של משה ("... ושמתיך בנקרת הצור" שמות לג,כב), אם כי שלא כמשה אליהו ישן במערה. הדבר ממשיך כמדומה את שנתו הקודמת ("וישכב וישן תחת רתם אחד..." מלכים-א יט,ה), ומשקף מגמה מתמשכת של חוסר הסכמה למסר האנטי-קנאי של ה' שעמו יאלץ להתמודד.

ב. אירועי הכרמל גיאוגרפיה וספרות

הכרמל נזכר במעמד הנושא את שמו פעמים רבות, ומשובץ בצויר סביבה מפורט וריאלי. נזכיר את אזכורי הכרמל וסביבתו בפרק. תחילה ההנחיה לכינוס: "ועתה שלח קבץ אלי את כל ישראל אל הר הכרמל ואת נביאי הבעל ארבע מאות וחמשים ונביאי האשרה ארבע מאות אכלי שלחן איזבל. וישלח אחאב בכל בני ישראל ויקבץ את הנביאים אל הר הכרמל" (מלכים-א יח,יט-כ). מדובר בכינוס לאומי רחב-היקף, ואף שאנו רשאים לראות כגוזמה סגנונית את הביטוי 'כל ישראל' אין ספק ברצון הכתוב להוכיח את מה שיהמעמד מעוניין להוכיח, בצורה מקיפה ככל שניתן. מבחינת הקאליה יש להסתפק אם מקום מיוער ונידח יחסית, חסר יישובים ידועים, ככרמל, הוא המקום הראוי לקבוצ בו את 'כל העם', ומסתבר שיהיה הנותנת. עניינו של הסיפור ליצור מעמד דווקא במקום זה חרף כל הקשיים. לשון אחר, ההתייחסות לקאליה רומזת לתחבולה ספרותית - חשיבות המעמד ומסריו עולה דווקא על רקע הקושי להתכנס בו, ולהלך נראה כי מסרים אלו מעוצבים על ידי 'נוכחות' הכרמל בסיפור! בהמשך נאמר: "ויאמר אליהו להם תפסו את נביאי הבעל איש אל ימלט מהם ויתפשו ויורדו אליהו אל נחל קישון וישחטם שם" (שם,מ). ברי שמדובר בנחל קישון הידוע בשם זה היום (ואדי-אל-מוקטע). גם כאן הגיאוגרפיה מצטיירת כמצאיאותית מאוד, אך עיון בפרק בכללותו רומז לבעיה - בעיה שנושאת בחובה מסר מסוים. לכאורה, הפרק בנוי ברצף פשוט. ביסביבתו של הפסוק הנידון - ההצלחה בשכנוע העם, הוראת אליהו לתפוס את נביאי הבעל, תפיסתם, הורדתם קישונה ושחיתתם, בהמשך, באה הוראת-בקשת אליהו

לאחאב: "ויאמר אליהו לאחאב עלה אכל ושתה כי קול המון הגשם" (שם, מא), ואחר כך דובר על עליית אחאב ועליית אליהו לראש הכרמל כפי שנראה. דומה, כי הגיאוגרפיה 'משדרת' כאן כמה עניינים. ראשית, התלילות הבלתי-רגילה של המורדות מן הכרמל לנחל קישון מעניקה אופי מיוחד לכל האירוע. הסיפור המקראי ה'בורח' מאווירה אפית עתירת פרטים מעצבי אווירה כימפני אש, אינו מגלה איך התנהלה הירידה במורד הקשה, ומדוע לא נמלטו נביאי הבעל בנצלם את הסבך הממלא את המורד. הכתוב מסתפק במילה אחת 'ויורידם!' אולם, הרקע הגיאוגרפי רומז, כי לא יתכן שבפועל היתה זו מלאכה של איש אחד: 'ויורידם' מציין את היוזמה, וכאן מתחבר הרמז הגיאוגרפי לרמז הטמון בניסוח 'ויאמר אליהו לאחאב עלה' - גם אחאב ירד עמו, ואם כך במובן זה שיתף עמו פעולה, אלא שהכתוב לא ציין מפורשות את ירידתו בגלל הסיבה שנרמזת בהמשך: "... עלה אכל ושתה כי קול המון הגשם, ויעלה אחאב... אסר ורד ולא יעצרכה הגשם" (שם, מד). העלייה (מן הקישון) והירידה (לעמק) נשמרו להקשר הפשוט של הגשם. אכן, אין די בניצחון על הנביאים מבלי להביא את הגשם!

שחיטת הנביאים מעוררת רושם מחריד, ואפשר שרישומה הבלתי-נמחה עומד ביסוד 'האשמת' ה' את אליהו בקנאות ותירוצו של אליהו כי נותר לבדו (בפרק הבא). עם זאת, סיפורנו מעוניין להדגיש את חוסר האונים העצום של הנביאים בבוא הכשלוך. מבחינה זו הניסוח 'ויורידם אליהו' תוך הימנעות מהזכרת גורמים נוספים שסייעו בידו מחדדת את חולשתם. כביכול - והדגש מושם על 'כביכול'! - הוא הורידם לבדו! שחיטתם בסופו של דבר מלמדת על חולשתם, בנוסף לעונש שהיו ראויים לו על היותם חלק ממערכת שהשמידה את נביאי ישראל.

יחד עם זאת, 'שחיטה בנחלי' עשויה לשקף מוטיב אלילי כפי שעולה מישעיהו: "הנחמים באלים תחת כל עץ רענן שחטי הילדים בנחלים תחת סעפי הסלעים. בחלקי נחל חלקך הם הם גורלך גם להם שפכת נסך העלית מנחה העל אלה אנחם" (ישעיהו נז, ה-ו). מדובר כאן על פולחן הכרוך בשחיטה בנחל, ואף שהדברים נראים רחוקים, אין להוציא מכלל אפשרות שיש כאן מעין מידה כנגד מידה - השוחטים בנחל נשחטו בו. כאמור, אין כל רמז שנביאי הבעל אכן נהגו כך, אך לשחיטת עובדי אלילים הנחל דווקא עשויה להיות סמליות הקשורה ולו בעקיפין לנוהג העולה מדברי ישעיהו. א' סימון⁴ ניסה להקיש מדין עגלה ערופה הנערפת בנחל איתן כי אליהו מנסה להחיל את רוחו של דין זה על מעשהו בקישון. כביכול, הימנעות משפיכת הדם בשדות הכרמל והעתקתה לקישון

שאינו מעובד. ביסוד פרשנותו עומדת התפיסה כי הכרמל פורה. דומה בעינינו, כי המציאות - ככל שזו ידועה לנו - הינה הפוכה! הכרמל איננו בעל שדות,⁵ ואם אלו נמצאים הרי הם סמוכים לקישון! אשר על כן, רואים אנו בשחיטה בקישון התרחקות מהכרמל, אך לא בגין סמליות זו אלא יש לחפש סמליות אחרת.⁶

הפסוק הבא שעוסק בכרמל קשור גם באלהו: "ויעלה אחאב ולאכל ולשתת ואלהו עלה אל ראש הכרמל..." (שם, מב). המעמד כולו התרחש בכרמל מסיבות שנגסה לשערך להלן. אולם, כבר בשלב זה יש להפריד בין 'כרמל' לבין 'ראש הכרמל'. בפשטות, 'ראש הכרמל' - יהא מקומו המדויק אשר יהא, ואתר 'המורחקה' בהחלט מתקבל על הדעת - מתקשר לתצפית. התצפית מן הראש טובה יותר. הרגשת ה'ראש' באה לחדד אפוא את תחושת התצפית, ואכן, לתצפית זו נזקק אליהו בקטע הבא: "... ויאמר אל נערו עלה נא הבט דרך ים ויעל ויבט ויאמר אין מאומה ויאמר שב שבע פעמים. ויהי בשבעית ויאמר הנה עב קטנה ככף איש עלה מים ויאמר עלה אמר אל אחאב אסר ורד ולא יעצרכה הגשם" (שם, מב-מד). אכן, בכרמל ניתן להבחין ב'ראשים', ועל אחד מהם עלו אליהו ונערו. מסתבר, כי מוטיב התצפית שהוא בעל חשיבות עליונה בסיפורנו, מחוור כאן ביותר בכוח הגיאוגרפיה. העלייה יוצרת תחושה, כי יש להתאמץ למען התצפית. ומדוע חשובה כל כך התצפית? דומה, כי בפרק חבוי ההנחה שאליהו איננו כל-יכול. אכן, במאבק נגד נביאי הבעל הוא נדרש לכוחות מיוחדים וזוכה להם בשפע. אולם, הבטחתו לגשם ובמייוחד ההנחיות לאחאב: "אכל ושתה כי קול המון הגשם... אסר ורד ולא יעצרכה הגשם" (שם, מא-מד) מותירות רושם של ידיעה מוחלטת של העתיד הכרוכה בהבלטת כוחו האישי! אין זו הפעם הראשונה שהובלט כוחו האישי של אליהו, שכן גם גזירת הגשם באה בציוויו בלא פנייה אל ה' ובלא תוספת כלשהי המייחסת את העצירה לה' ("... חי ה' אלהי ישראל אשר עמדתי לפניו אם יהיה כשנים האלה טל ומטר כי אם לפי דבריי" שם יז, א). ה' נרמז כאן רק בשיבוצו בשבועה, כביכול, אליהו יודע להשביעו, והדגשת - 'לפי דבריי' בעייתית למדיי מבחינת ייחוס הכוח לאדם! והנה כאן, מתנסה אליהו במצב של ניצחון בוויכוח על הגשם, וגשם אין!! כאמור, מוטיב התצפית והעלייה אל ה'ראש' מחדדת זאת מאוד! בסופו של דבר חש הקורא, כי לא אליהו מונע גשם ומורידו, אלא ה', שבנסיבות המיוחדות הללו

5 ראו: "רוזנסון ו"י שפנייר, רמת הנדיב מקור ומקורות יהודיים על הכרמל וחוטם הכרמל, תשס"ב. לוקטו שם מקורות רבים המאששים טענתנו זו.

6 כאן המקום לציין, אם כי לא לפרט, כי מוטיב ה'יגיס' הסמוכים למים נפוץ בישעיהו, חלקם בהקשרים של עבודה זרה!

מעניק כוח רב לנביאו. אליהו, כמוהו כבני תמותה רגילים, יכול לצפות לעבר העננים, אך לא להחיש את בואם.

ג. הייצוגיות הסמלית של הכרמל

עסקנו עד עתה בפרטים הגיאוגרפיים ומשמעותם, כשמטבע הדברים נשאה פרשנותנו אופי פרטני ונקודתי. נעמוד עתה על מעמדו העקרוני של הכרמל בסיפור. טענתנו היא, כי הכרמל מעבר לממשותו הגיאוגרפית הפשוטה, נושא משמעות ייצוגית. בתוקף מעמדו הגיאוגרפי ובהישען על מסורות שעשויות להיקשר בו, הוא מייצג סוגי סמליות מסוימים ונעמוד על שניים מהם.

האחד, קשור במעמדו בין ישראל לצידון. הכרמל צופה על עמק עכו, אזור שהיה נתון להשפעה פיניקית. איננו מעוניינים להיכנס כאן לסבך ההיסטורי הקשור לקורותיו של האזור, אך ברור שהתפיסה, כי הכרמל מהווה מעין קו גבול עתיק יומין בין הפיניקים לישראל היתה ידועה היטב.⁷ לעומת הזיקה לפניקיה, ברור שהכרמל מתחבר, כפי שהסיפור מעיד, לאזור ההר של ארץ ישראל (הסיפור מדגיש את הרכיבה ליזרעאל: "... וירכב אחאב וילך יזרעאלה" שם יח, מה). מבחינה זו מייצג הכרמל הגיאוגרפי נקודת צומת בין שתי תרבויות. התרבות הפיניקית שייצאה את פולחן הבעל על כל מה שכרוך בו, והתרבות הישראלית - בספרנו אמנם מצטיירת כאמורפית למדיי - המתרכזת בה'. דומה, כי הצומת הזה - ליתר דיוק פרשת הדרכים הזו - המומחש בגיאוגרפיה, מתקיים גם בעולם הפנימי של הסיפור. וזאת, הן העם הפוסח על שני הסעיפים ונדרש להכרעה חדה בין שתי אפשרויות דתיות ("עד מתי אתם פוסחים על שתי הסעיפים אם ה' האלהים לכו אחריו ואם הבעל לכו אחריו ולא ענו העם אותו דבר" שם, כא), והן אחאב המלווה את אליהו כצל ובסופו של דבר מסכים עמו, אך בלי להוציא הגה מפיו. חשוב לציין את הסמיכות 'אל הר הכרמל... עד מתי אתם פוסחים על...'. הגיאוגרפיה (כרמל) מתקשרת לפסיכולוגיה הדתית ('פוסחים על...'), ואם רגילים אנו לניסוחו של טשרניחובסקי על 'האדם הבנוי בתבנית נוף מולדתו', הרי לנו דוגמה מקראית נאה לכך.

הנקודה השנייה, קשורה לתדמיתו 'הירוקה' של הכרמל. מכמה וכמה מקומות במקרא מתברר, כי הכרמל התברך ביערות וזכה למוניטין בשל כך?⁸ 'כרמל' זה עומד בהנגדה גיאוגרפית עזה למדבר, שאליו ברח אליהו בהמשך הסיפור. בתנאים הגיאוגרפיים של ארץ ישראל, הירוק מנוגד לצהוב-לבן ניגוד

7 י' רוזנסון וי' שפנייר, לעיל הערה 5.

8 י' רוזנסון וי' שפנייר, לעיל הערה 5.

קיצוני מאין כמוהו! גם כאן אין מדובר בהנגדה גיאוגרפית לבדה. דומה, כי כלי הוא, מעין משקפת שדה, שבו נציץ אל תוככי נפשו של אליהו העובר מניצחונו הגדול והמרשים, ניצחון שאין עוד כדוגמתו, על האלילות, למצב נפשי שונה לחלוטין - ניכור ובדידות שאין משלך, כשבסופו של דבר במדבר זה הוא זוכה לנויפה ולמעלה מכך על הקנאות שהפגין בדרכו הנבואית, ששיאה היה בכרמל. ואולי המדבר הוא המטתרו, כדי שיזכה להתגלות שלה זכה.

התפיסה, כי לנוף יש משמעות סמלית חוצה את התנ"ך שתי וערב. אנו מכירים אותה מדוגמאות מפורשות, במיוחד במשלים, דוגמת 'משל הכרם' שבו הנוף הספציפי מומשל לעם ולארץ, או 'משל יותם' שבו הבוסתן ועציו הפכו למשל לטיבה של מלכות. אולם, רבים מאוד הם המקרים שבהם כוחו הסמלי של הנוף מופגן בצורה סמויה, תוך כדי שיבוץ פריט נוף חשוב בפרשה מקראית.

ד. סיכום

הראנו לעיל כי הנוף כיסוד בסיפורי אליהו מנוצל בשתי צורות. האחת, פריטים גיאוגרפיים מציינים דבר מהותי לעלילה, יוצרים באמצעות שמם או מיקומם תחושה מסוימת שאמורה לפקוד את הקורא. השנייה, סמליות של פריט גיאוגרפי שופכת אור על מצב נפשי. אליהו נע בזירה מסוימת. העיקרון של 'אחדות העלילה' במובנו הרחב ביותר שניתן להעלות על הדעת משלב את ה'יתפאורה' ואפיון הזירה בכל הקשור לאירועים ולהתרחשויות. המקרא המציג תבנית סיפורית שאינה מתירה הרחבה חופשית של התיאור, מנצל את המידע הגיאוגרפי 'לספר' את עלילותיו ולצייר את דמויותיו על לבטיהם וספקותיהם, משבריהם והתמודדותיהם.